

1986

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ HUMAN RIGHTS ASSOCIATION

Necatibey Cad. 82/11-12,
Kızılay – Ankara
Tel: 00 90 312 230 35 67-68-69
Faks: 00 90 312 230 17 07
E-mail: posta@ihd.org.tr,
<http://www.ihd.org.tr>

25 Kasım 2011

Dersim Katliamı İçin Özür Dilemek Bir Başlangıçtır

Başbakanın, AKP il başkanları toplantısında Dersim Katliamı için devlet adına özür dilemesi Türkiye tarihi açısından bir ilktir ve önemli bir başlangıçtır.

Dersim Katliamı konusunda Cumhuriyet Halk Partisi'nin tarihsel sorumluluğunu kabul etmesi kaçınılmazdır. Özellikle de Alevilerin bu konudaki tutumlarını CHP'nin görmesi gerekir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu sadece bir başlangıçtır ama devamı da getirilmelidir. Dersim Katliamı konusunda özür dilemenin resmi bir biçime dönüştürülmesi ve kurbanların ailelerine tazminat ödenmesi gerekmektedir.

İnsan hakları savunucuları, Türkiye'nin gerek devleti gerekse de toplumu bakımından bir bütün olarak geçmişle yüzleşmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu yüzleşme dönemi, İkinci Meşrutiyet'in ilan edildiği ve İttihad ve Terakki'nin iktidara geldiği 1908 yılından itibaren başlatılmalıdır.

Türkiye geçmişle yüzleşme sürecine girmek durumundadır. İnsan Hakları Derneği, aşağıda belirtilen şu ana konularda yüzleşme yaşanması için hakikat komisyonu kurulması gerektiğini kanaatindedir:

- 1- Kürt Sorununda uygulanan asimilasyon politikası sonucunda inkar ve imhanın neden olduğu insanlığa karşı suçlar, insancıl hukuk ihlalleri, toplum üzerinde etkili ciddi şiddet olayları, askeri darbe dönemlerinde Kürtlere uygulanan sistematik insan hakları ihlalleri,
- 2- Lozan Anlaşması kapsamına giren azınlıklar ile evrensel hukuk ilkelerine göre kabul edilen azınlıklara uygulanan insanlığa karşı suçlar, zorla veya başkaca yollardan göç ettirme politikaları, ciddi şiddet olayları, sistematik insan hakları ihlalleri,
- 3- Cumhuriyet kurulduğundan beri rejime muhalif olan komünistler, sosyalistler, dindarlar, entelektüeller gibi rejim muhaliflerine yönelik insanlığa karşı suçlar, ciddi şiddet olayları, sistematik insan hakları ihlalleri,
- 4- Askeri Darbeler Döneminde yapılan sistematik insan hakları ihlalleri, ciddi şiddet olayları,
- 5- Hapishanelerde işlenen insanlığa karşı suçlar, ciddi şiddet olayları, sistematik insan hakları ihlalleri,
- 6- Alevilere uygulanan insanlığa karşı suçlar, ciddi şiddet olayları, sistematik insan hakları ihlalleri,
- 7- Devlet içindeki Kontrgerilla -JITEM- Ergenekon gibi yasadışı faaliyetlerin açığa çıkarılarak, bunların işlediği insanlığa karşı suçlar, ciddi şiddet olayları,

İnsan Hakları Derneği (İHD) hükümet dışı bağımsız ve gönüllü bir kuruluştur. 1986 yılında 98 insan hakları savunucusu tarafından kurulan derneğin günümüzde 28 şubesi, 4 temsilciği ve 10.938 üyesi bulunmaktadır. Türkiye'deki en eski ve en büyük insan hakları örgütü olan İHD'nin "tek ve belirli amacı, 'insan hak ve özgürlükleri' konusunda çalışmalar yapmaktır."

- 8- Ermenilere 1915 ile 1923 yılları arasında yapılan insanlığa karşı suçlar ile soykırım suçlarının açığa kavuşturulması,
- 9- Dersim’de 1930’lu yıllarda Kürt ve Alevilere yapılan insanlığa karşı suçlar ile soykırım suçlarının açığa kavuşturulması.

Türkiye’nin yüzleşme sürecine girmesi kanunla oluşturulacak bir hakikat komisyonunun kurulmasıyla mümkündür. Bunun için açıklamanın ekinde, İnsan Hakları Derneği’nin taslak kanun teklifi bulunmaktadır. Hakikat komisyonu ancak bağımsız ve müstakil bir komisyon olarak faaliyet yürütürse amacına ulaşabilir. Bu konu TBMM’de bir araştırma komisyonu veya insan hakları komisyonunun alt komisyonu biçimindeki oluşumlarla geçiştirilmemesi gerekir.

Bu teklifimizin tartışmalarda ve komisyon oluşumunda önemli fikirler vermesini umuyoruz.

Öztürk Türkdogan
İHD Genel Başkanı

HAKİKAT KOMİSYONU KURULMASI HAKKINDA KANUN TEKLİFİ

AMAÇ VE KAPSAM

MADDE 1: Bu Kanunun amacı; 24.07.1908 – 01.11.2011 tarihleri arasında Osmanlı Devleti ile devamı olan Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde işlenen ciddi insan hakları ihlalleri (işkence, kayıplar, yargısız infazlar, faili meçhul cinayetler, katliamlar, zorunlu göçe tabi tutma, kontrgerilla faaliyetleri gibi insanlığa karşı suçlar ve soykırım suçları), insancıl hukuk ihlalleri ve toplum üzerinde etkisi olan ciddi şiddet olayları ile askeri darbeler dönemindeki sistematik insan hakları ihlallerini bütün yönleri ile araştırmak, incelemek ve hakikatleri ortaya çıkaracak Hakikat Komisyonunun kuruluş, görev, yetki, çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir.

KOMİSYONUN KURULUŞU

MADDE 2: Komisyon, tarafsızlığı ve bağımsızlığı ile tanınan insan hakları savunucuları, gazeteciler, yazarlar, sosyal bilimler alanından akademisyenler, sanatçılar, etnik gruplar ile din ve inanç grupları kanaat önderleri, emekli büyükelçiler, emekli bürokratlar, hukukçular, hekimler, mimar ve mühendisler, siyaset bilimciler ve felsefeciler arasından seçilecek 51 kişiden kurulur. Komisyonun 11 üyesi TBMM tarafından üye tam sayısının 2/3 çoğunluğu ile seçilir. Komisyonun 7 üyesi Cumhurbaşkanı tarafından seçilir. Komisyonun 7 üyesi insan hakları alanında en az 20 yıldan beri faaliyet gösteren insan hakları örgütleri tarafından, 3 üyesi Türkiye Barolar Birliği tarafından, 3 üyesi Türk Tabipleri Birliği tarafından, 3 üyesi Türk Mimar ve Mühendis Odaları birliği tarafından, 6 üyesi üye sayısı en çok olan 6 Konfederasyon tarafından, 11 üyesi Üniversitelerin İnsan Hakları Merkezleri ile Felsefe ve Siyaset bilimi kürsüleri tarafından seçilir. Komisyon kendi arasından bir başkan ve çalışma alanı itibarı ile yeteri kadar başkan yardımcısı seçer. Komisyonun oluşumu en geç 1 ay içerisinde gerçekleştirilir. Komisyon üyelerinin seçiminde çoğulculuk ilkesine ve toplumsal cinsiyet eşitliğine uygun seçim yapılır.

KOMİSYONUN GÖREV VE YETKİLERİ

MADDE 3: Hakikat Komisyonunun görev ve yetkileri şunlardır:

24.07.1908 – 01.06.2011 tarihleri arasında Osmanlı Devleti ve devamı olan Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde işlenen ciddi insan hakları ihlalleri (işkence, kayıplar, yargısız infazlar, faili meçhul cinayetler, katliamlar, zorunlu göçe tabi tutma, kontrgerilla faaliyetleri gibi insanlığa karşı suçlar ve soykırım suçları), insancıl hukuk ihlalleri ve toplum üzerinde etkisi olan ciddi şiddet olayları ile askeri darbeler dönemindeki sistematik insan hakları ihlallerini bütün yönleri ile araştırmak, incelemek ve hakikatleri ortaya çıkarmaktır.

Bunun için;

- a) Mağdurların ve failerin başvurularını alıp incelemek ve sonuca bağlamak,
- b) Araştırma ve inceleme için her türlü belge ve bilgiye ulaşmak. Bu konuda devlet sırları dahil hiçbir engel çıkarılmayacaktır.
- c) Komisyon istediği kişilerin tanıklığına veya bilgisine başvurma hakkına sahiptir. Tanıklık yapmayan veya bilgi vermeyenler hakkında işlenmiş suçlar nedeni ile zamanaşımına bağlı olmaksızın kamu davası açılması için ilgili savcılıklara talimat verilebilecektir.
- d) Sürecin kamuya açık şekilde paylaşılmasını, halka açık bilgilendirme toplantıları düzenlenmesini, komisyonun rolü ve yetkisi hakkında bilgi veren materyallerin yayınlanmasını ve dağıtımını sağlamak. Bu konuda TRT TV kanalları ile radyoları komisyon taleplerini yerine getirir. Özel TV ve radyolardan da ihtiyaç halinde yararlanılır.

e) İnsan hakları ihlallerinin yaşanmasını önlemek için mevzuatta yapılması gereken değişiklikleri tespit etmek ve bu amaçla anayasal ve yasal düzenlemeler yapılmasını önermek.

f) Komisyonun yaptığı çalışmalar hakkında rapor hazırlamak.

g) Yaşanmış mağduriyetlerin giderilmesi için giderim programları önermek. Bunun için tazminat komisyonları kurulması ile tazminatlar ödenmesi, utanç müzeleri yapılması, anıtlar inşa edilmesi, sanatsal eserler yapılmasını sağlaması, ilköğretim ve ortaöğretim kurumları için ders kitaplarına önermelerde bulunulması, devlet adına TBMM'nin mağdurlardan özür dilemesini önermesi gibi giderim programı hazırlamak.

h) Hakikatlere kolay erişim ve onarıcı adalet için giderim programlarının yanı sıra işlenen suçlar ile sınırlı olmak üzere suç duyurularında bulunmak, af çıkarılmasını önermek gibi çeşitli sonuç alıcı önermelerde bulunmak.

KOMİSYONUN ÇALIŞMA USUL VE ESASLARI

MADDE 4: Komisyon, çalışma alanları itibari ile alt komisyonlar kurabilir. Alt Komisyonlar Kürt Sorununda Hakikat, Azınlıklara Yapılanlar Açısından Hakikat, Rejim Muhaliflerine Yapılanlar Açısından Hakikat, Askeri Darbeler Döneminde Yaşanan Hakikatler, Hapishanelerde Yaşanan Hakikatler, Alevilere Yapılanlar Açısından Hakikatler, Devlet İçerisindeki Kontragerilla-JİTEM-Ergenekon gibi oluşumların Faaliyetleri Açısından Hakikatler, Ermenilere Yapılanlar Açısından Hakikatler ve Dersim'de Kürt ve Alevilere Yapılanlar Açısından Hakikatler biçiminde kurulur. Belirtilen alt komisyonların görev alanına girmeyen konu veya konularda başkaca alt komisyonlar kurulabilir. Alt Komisyonlar çalışmalarını insanlığa karşı suçlar ve soykırım suçları, insancıl hukuk ihlalleri, toplum üzerinde etkili olan ciddi şiddet olayları ve askeri darbe dönemlerindeki sistematik insan hakları ihlalleri biçiminde yürüteceklerdir. Komisyonun ve alt komisyonların çalışma usul ve esasları yönetmelik ile belirlenir.

KOMİSYONUN SEKRETERYASI VE BÜTÇESİ

MADDE 5:Komisyona TBMM başkanlığı bünyesinde sekretarya oluşturulur. Komisyonun çalışmaları için TBMM bütçesinden yeteri kadar ödenek ayrılır. Sekretaryanın çalışması ve ayrılacak ödeneğin kullanımı yönetmelik ile düzenlenir.

KOMİSYONUN ÇALIŞMA SÜRESİ

MADDE 6: Komisyon çalışmalarını bir yıl içinde sonuçlandırır. Çalışmalar için en fazla 1 yıl ek süre istenebilir. Ek sürenin kabulü Komisyonun kararına bağlıdır.

KOMİSYON ÜYELERİNİN GÜVENCESİ

MADDE 7: Komisyon üyeleri çalışmaları nedeni ile suçlanamazlar. Çalışmaları boyunca milletvekili dokunulmazlığından yararlanırlar.

YÜRÜRLÜK

MADDE 8: Bu kanın yayımlandığı gün yürürlüğe girer.

YÜRÜTME

MADDE 9: Bu kanunu TBMM başkanlığı yürütür.

GENEL GEREKÇE

Türkiye'nin hem devlet hem de toplum olarak geçmişi ile yüzleşmesi için Hakikat Komisyonu kurulması gereklidir. Bunun için mevcut Cumhuriyetin resmi ideolojisinin hazırlandığı 2. Meşrutiyet Dönemi ile Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren bir tarih aralığı öngörülmüştür. Geçmiş ile yüzleşen bir toplum ancak geleceğini barış içinde güvence altına alabilir. Türkiye'nin başta Kürt Sorunu olmak üzere temel sorun alanları ile yüzleşmesi, askeri darbeler sürecinden kesin olarak çıkarılması bakımından da Hakikat Komisyonları gereklidir.

Mağdurların adalet duygusunu yitirmemesi ve toplumsal barış için Hakikat Komisyonu kurulması ve güvenli bir gelecek için yeniden toplumsal güvenin inşa edilmesi gereklidir.

BM İnsan Hakları Komiserliğinin Çatışma Sonrasında Devletlerde Hukukun Üstünlüğü için Araçlar: Hakikat Komisyonları ile Çatışmaları İzleyen Süreçte Devletler İçin hukuk İlkeleri: Giderim Programları hakkında düzenlediği rehber ilklerden yararlanılarak bu teklif hazırlanmıştır.

Kurulacak Hakikat Komisyonu şu alanlarda çalışacaktır:

- 1- Kürt Sorununda uygulanan asimilasyon politikası sonucunda inkar ve imhanın neden olduğu insanlığa karşı suçlar, insancıl hukuk ihlalleri, toplum üzerinde etkili ciddi şiddet olayları, askeri darbe dönemlerinde Kürtlere uygulanan sistematik insan hakları ihlalleri,
- 2- Lozan Anlaşması kapsamına giren azınlıklar ile evrensel hukuk ilkelerine göre kabul edilen azınlıklara uygulanan insanlığa karşı suçlar, zorla veya başkaca yollardan göç ettirme politikaları, ciddi şiddet olayları, sistematik insan hakları ihlalleri,
- 3- Cumhuriyet kurulduğundan beri rejime muhalif olan komünistler, sosyalistler, dindarlar, entelektüeller gibi rejim muhaliflerine yönelik insanlığa karşı suçlar, ciddi şiddet olayları, sistematik insan hakları ihlalleri,
- 4- Askeri Darbeler Döneminde yapılan sistematik insan hakları ihlalleri, ciddi şiddet olayları,
- 5- Hapishanelerde işlenen insanlığa karşı suçlar, ciddi şiddet olayları, sistematik insan hakları ihlalleri,
- 6- Alevilere uygulanan insanlığa karşı suçlar, ciddi şiddet olayları, sistematik insan hakları ihlalleri,
- 7- Devlet içindeki Kontgerilla -JİTEM- Ergenekon gibi yasadışı faaliyetleri açığa çıkarılarak, bunların işlediği insanlığa karşı suçlar, ciddi şiddet olayları,
- 8- Ermenilere 1915 ile 1923 yılları arasında yapılan insanlığa karşı suçlar ile soykırım suçlarının açığa kavuşturulması,
- 9- Dersim'de 1930'lu yıllarda Kürt ve Alevilere yapılan insanlığa karşı suçlar ile soykırım suçlarının açığa kavuşturulması.

Hakikat Komisyonu belirtilen 9 konuda alt komisyonlar kurup çalışacaktır. Gerekli görüldüğü takdirde başka alanlarda alt komisyon kurulabilir. Çalışma usul ve esasları konusunda yönetmelik bir ay içinde çıkarılacaktır.

Hakikat Komisyonu çalışmalarını tamamladıktan sonra onarıcı adalet için giderim programları başta olmak üzere suç duyurularında bulunma, af önerisi hazırlama gibi konularda teklif ve önermelerde bulunabilecektir.

Hakikat Komisyonunun çalışmaları TBMM çatısı altında ve Başkanlığın bünyesinde sekreteryaya kurularak yürütülecektir. Bu konuda kapsamlı bir yönetmelik hazırlanıp bir ay içinde yürürlüğe girecektir.